THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. WINEBERG, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

PUBLISHED BY

— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —

67 Elizabeth Street Telephone Main 4582

SUBSCRIPTION RATES: $3.50 PER YEAR

SINGLE COPY 1c.

Entered as Second Class Mail Matter at G.P.O. Toronto, Ontario January 22nd, 1913

ווער וועט זיך אברופען?

די נעכטיגע בעגריסונגען, וועלכע זענען אונז צוגעשיקט געווארען פון רבנים, כלל־טהורה, און אנדערע מהעטיגע פערזאנען פון אונזער קוואַרטאַל, צייכנען זיך אלע אויס מיט איין וואָרט.

אלע ניבען צו, אז ביי אונז איז ניט ווי עס געהער צו זיין, און א וואונש ווערט אויסגעדריקט, אז א פעראייניגטע קערפערשאפט זאל געגרינדעט ווערען, וואס זאל אריינברענגען אָרדנונג און א סיסטעם אין אונזערע ארבייטען.

ווי א רויטער פאדים געהט דורך אט דיעזער וואונש דורך אלע בעגריסונגען.

אונזער צייטונג האט שוין ניט איינמאל אויפטערקזאם געמאכט אויף דעם, אז עמוזאס מוז געטהאן ווערען אין דיעזער ריכטונג.

עס קען אין מוז געשאפען ווערען א פעראייניגטע קערפערשאפט, וועלכע זאל אלע אונזערע ארבייטען טהאן, און מאכען א סוף צו די אלע קליינע נישטיגע ארבייטען, וואס ווערען העכסטענס געטהאן אין א מיני־אטור פארמע.

שוין גענוג געשפיעלט זיך אין „קארטען־הייזלאך", דענקענדיג אז דאס זענען פאסיגע וואוינונגען.

מיר לעבען יעצט אין א היסטאָרישען מאָמענט אין אזא מאָמענט, ווען דאס אידישע לעבען ווערט איבערגעבויט.

קיינער פון אונז קען ניט זאגען, וואס דער „מאָרגען" אונזערער וועט זיין. מיר האבען יעצט פיליכט די מעגליכקייט צו דערגרייכען דאס צו וואס מיר שטרעבען שוין הונדערטער יאהרען.

צו אזא מאָמענט מוז מען אבער זיין גרייט. מען מוז זיין פעהיג עס אויפצונעהמען, ווען די מעגליכקייט וועט נאָר זיין.

איין וועג איז בלויז דאָ.

דאס אידישע לעבען מוז ארגאניזירט זיין.

איינמאָהל פאר אלע מאָהל דארף אן ענדע געמאכט ווערען צום כאַ־אָטישען צושטאנד, אין וועלכען מיר לעבען יעצט.

מיר מיזען בעשאפען א פעראייניגט אידענטהום ניט נאָר איבער'ן גאנצען לאנד, נאָר צוערשט אין יעדער שטאָדט בעזונדער.

עס מוז געשאפען ווערען א פעראייניגטע קערפערשאפט פון די טאָ־ראנטער אידען, געגרינדעט אויף די ברייטסטע דעמאָקראַטישע יסודות.

מיר לייקענען ניט אָב דעם פאַל, אז אונזער אידישע געזעלשאפט, איז פונקט ווי יעטווידע אנדערע געזעלשאפט צוטהיילט, אין גרופען און קלאסען, וועמענס וועגען צוגעהן זיך און זייערע אינטערעסען זענען געגענזעצליך.

ניין, מיר ווייסען גאנץ גוט, אז אזוי איז דער פאַל, און אנדערש קען גאר ניט זיין.

אבער דיעזע אלע גרופען און קלאסען אונזערע קענען פעראייניגט ווערען פאר אלגעמיינער אידישער ארבייט, פאר יענער ארבייט, וואס ווייסט ניט פון קיין קלאסען און גרופען־צוטהיילונג.

אז דאס איז מעגליך האבען עס פאקטיש בעוויזען די פיעלע פאָלקס־קאנפערענצען, וועלכע זענען געגרינדעט געווארען בלויז פאר איין צווק, פאר א געוויסער ארבייט, ווי דער ביילים־פראָטעסט קאנפערענץ, דער הילפס־קאנפערענץ, און פאקטיש זענען אין יענע קאנפערענצען פער־איינigט געווען אלע אידישע עלעמענטען.

ווארום זאל מען ניט קענען שאפען אזא קאנפערענץ, מיט דער איינ־ציגער ענדערונג, וואס ער זאל זיין א שטענדיגער און אן אלגעמיינער, פאר ברייטערע אידישע ארבייטען.

רופט עס קהלה, פעדעראציע פון אידישע פעראיינען, אדער וועל־כען נאָמען איהר וועט געפינען פאר פאסיג. שאפט אבער אזא קערפער־שאפט, וועמענס פראגראם און ארבייטס־ציעל זאל זיין אין די ברייטע אינטערעסען פון די היגע אידען, און אין די אינטערעסען פון אידישען פאָלק.

שוין צוויי יאהר רעדט מען ביי אונז וועגען א קהלה. שוין גע־וועזען צייטען, ווען מען האט עפעס געפרובירט טהאן אין דיעזער ריכטונג, אבער דאך געפינט זיך עס עפעס ווי אין א כשיף־קרייז, און בעוועגט זיך ניט פון אָרט, ווי ווייטער ווי „רייד" איז עס דערווייל נאָך ניט אזעק.

וועלען מיר אויך אינ'ם יעצטיגען מאָמענט גאר ניט טהאן פאר אונ־זער ארגאניזירונג?

עס ווילט זיך ניט גלויבען אז אזוי זאל זיין די זאך.

עס פעהלט בלויז דער אָנפאנגער, יענע מוטהיגע, וועלכע זאלען צייגען דעם ערשטען ביישפיעל. די איבעריגע, די שוואכערע וועלען שוין נאכהער נאכקומען.

מיר לעגען פאר, אז א קאנפערענץ זאל גערופען ווערען פון אלע היגע אידישע ארגאניזאציעס, שוהלען, סאסייטיס, יוניאָנס און פעראיינען פאר'ן צווק צו גרינדען א פעראייניגטע אידישע קערפערשאפט.

די צוזאמענרופונג דארף אויף זיך נעהמען איין ארגאניזאציאָן אזעלכע וועלכע פיהלט זיך בכח עס צו טהאן.

זאלען זיי זיין די ערשטע פיאָנערען, די חלוצים פון דער זאך.

וועט זיך יעמאנד אָברופען, אדער אונזערע ווערטער וועלען ווידער זיין א קול קורא במדבר?

ווען קיינער וועט זיך ניט אברופען, ווען עס וועט זיך ניט געפינען פון אלע אינזערע ארגאניזאציעס, שוהלען און פעראיינען, קיין איינע, וואס זאל נעהמען איף זיך די ארבייט פון וועלען צוזאמענרופען אזא קאנ־פערענץ, וועט עס הייסען אז אונזער דור איז נאך ניט רייף גענוג פאר אונזערע ווערטער, און אז מען מוז אבוואַרטען, ביז וואנען דער „דור המדבר" וועט פער־בייגעהן.

וועט עס אזוי זיין דער פאל?

דער אברוף פון די ארגאניזאציעס, וועט אויף דעם ענטפער געבען.

מיר האבען אונזערס געזאגט, יעצט דארפט איהר כלל־טהורה רעדען. צייגט אז איהר האט אין אייערע בעגריסונגען ניט געמיינט קיין בלויזע ווערטער, נאָר איהר מיינט אויך ווירקליכע טהאטען.

די נעקסטע עטליכע טעג, וועלען איבערצייגען.

ציוויליזאציאן און מענשליכקייט

פון ה. ברוכסאן.

מענשען ווערען אלץ ציוויליזירטער. די רערער פון פראגרעס דרעהען זיך אלץ שנעלער. דער מענשליכער גייסט ענטווי־קעלט זיך אלץ מעהר און שטייגט אלץ העכער, אזש ביז צו די שטערען, וואס זיי־נען אזוי ווייט פון אונזער ערד, דאס ווען ווי זאלען דורך אירגענד וועלכער סבה ווערשווינדען אדער אויפהערען צו שיינען וועט מען עס קענען בעמערקען ערשט אין טויזנדער יאהר ארום. טראצדעם וואס די שנעלקייט מיט וועלכער א שטראהל טראגט זיך דורך די לופט איז נאָהענט פון 300 טויזענד קילאָמעטער אין א סעקונדע.

ווערען אבער מענשען אויך פיינער, הר־מאנער? ווערען די מענשליכע געפיהלען ערעלער, ווערט די מאָראל העכער אין איין מאס מיט דער גייסטיגער ענטוויקלונג, מיט דעם פארטשריט פון ציוויליזאציאָן בכלל?

אט אויף דיעזע פראגען איז עס שוין נאָר ניט לייכט צו געבען א בעשטימטע אנטוואָרט. עס זענען פאראן זעהר גרויסע און טיעפע חלוקי דעות וועגען דעם צווי־שען פילאָזאָפען, היסטאָריקער און נאטור־פאָרשער. עס געפינען זיך אזעלכע פילאָזאָ־פען, וועלכע ערקלערהרען, אז מיט אונזער מאָראל האבען מיר איינענטליך נאָר ניט אריבערגעיאגט די מענשען פון פריהעריגע דורות, ווען מען האט ניט געוואוסט פון ראמפף מאשינען, שוין ניט רעדענדיג פון עלעגראפען, מיט דראהטען און דראה־טען, פון טעלעפאָנען, עלעקטרישע מאַ־טאָרס, סובמארינס, פליה־מאשינען א. ז. וו. מאנכע בעהויפטען, אז אין מאָראל אונטערשיידען זיך די מיטגליעדער פון די פאָרגעשריטענסטע פעלקער וועניג וואס אפילו פון די בארבארישע פעלקער. זיי צייגען אלץ אָן אויף אקטען פון גרויזאמ־קייט, אויף מאָרדען גזלות א. ז. וו. נאָך אלע אונזערע לייב געזאנגען צו דער הייר־ציגער ציוויליזאציאָן, נאָך אונזער שטאָל־צירען מיט אונזערע וויסענשאפטען און קונסטען, ווי אויך מיט דער ריעזיגער ענטוויקלונג פון אינדוסטריען, נאָך אלע דיעזע גליקען טענה'ן זיי. בלייבט נאָך אין אונז איינגעוואָרצעלט די היה רעה, דיא בעסטיע, און מיט אונזער מאָראל בלייבען מיר אויף איין אָרט זייט די פערפאסונג פון די צעהן געבאָט.

אנדערע פילאָזאָפען געהען אפילו ניט אזוי ווייט אין זייער קריטיק איבער אונ־זער מאָראל, איבער אונזער מענשליכקייט נור זיי גיבען דאָך צו, אז דער גייסטיגער פאָרטשריט פון מענשען געהט אָן ניט דער ערך פיעל שנעלער פאר דעם מאָראלישען. מיינען, אז מאָראל דארף מען ניט מעסטען בלויז מיט די צעהן געבאָט און אויף ניט מיט די פערשיעדענע פערברע־כען, נור מיט די געפיהלען פון מיטלייד, מיט דער פילאנטראָפיע בכלל און אויף מיט פערשיעדענע געזעצע. וואס ווערען אלץ ווייטער און מעהר דורכגעפיהרט אין אלע אינדוסטריע לענדער צו גונסטען פון ארבייטער קלאס און איבערהויפט פון די פאָלקס מאסען, אט ווי די בעשרענקונגען פון דער ארבייטל־צייט פאר קינדער, פרויען און אפילו דערוואקסענע מענער, די אַפשריפטען וועגען געזונטערע ארבייטס פלעצער, די פערמעהרונג פון קהל'שע האס פיטאלס און פון פערשיעדענע אנשטאל־טען פאר יתומים, אלטע פערקריפּעלטע, בלינדע, טויב שטומע א. ז. וו. ווי אויף שטאאטליכע אינשורענס פאר ארבייטער אין פאל פון עקסידענטס און זאָגאר פון ארבייטסלאָזיגקייט, די שאפונג פון א טאאטליכען פענסיאָן פאר אלטע ארביי־טער, שוין ניט ריידענדיג פון אלע גרע־סערע אויסגאבען אויף פאָלקס בילדונג.

דאס איז טאקי גאנץ ריכטיג, דאָ רע־דען דאָך אונבעשטרייטבארע פאקטען, אבער פון דער אנדער זייט, ווען מען דער־מאָהנט זיך בלויז אָן דער היינטיגער מלחמה, מוז מען דאָך צוגעבען, אז עס איז גאָר ניט אזוי "געהויבען" מיט אונ־זער גאנצע ציוויליזאציאָן, אז אונזער ציי־ויליזאציאָן, אז אונטער אונזער ציוויליי־זירטער הויט בלייבט אלץ דער בארבאר, אז די בעסטיע איז בכלל נאָך שרעקליך שטארק אין אונז, די יעניגע וואס לייקע־נען, אז אונזער מאָראל איז געוואָרען הע־כער זייט די אלטע בארבארישע צייטען, טראָץ אלע בעריהמעריען מיט דער אי־דיש־קריסטליכער רעליגיאָן און מיט דעם ווירקליך גרויסען פאָרטשריט פון דער ציי־ויליזאציאָן, וועלכע מיר האבען געריש־ענט פון די אלטע גריכען און רוימער — אזעלכע טייטלען מיט די פינגער אויף די שוידערליכע בארבאריען, וואס ווערען בע־נאנגען פון די ציוויליזירטע סאָלדאטען און אָפיציערען.

אט זעהט טענה'ן זיי, וואס אייערע קריסטליכע סאָלדאטען, וועלכע פון אזוי פיין ערצויגען אין שוהלען, וועלכע געזען דאָך פיינע ביכער און הערען אויך פיינע דרשות איבער אלע גוטע און פיינע ואכען, טהוען אויף, ווען זיי רייסען זיך אריין אין א פרעמדער מדינה. מיט וואס זיינען אט די יונגע לייט, וואס קענען לע־זען און שרייבען, וואס זיינען אקערשט ארויסגעריסען געווארען פון זייערע ציווי־ליזירטע פאמיליעס און וואס האבען זיך עוועהנליך געפיהרט ווי קולטור מענשען אין זייער היים — מיט וואס זיינען זיי עס עדעלער, ווייבהערציגער און הומאנער באר די סאָלדאטען וואס קענען נאָר ניט לעזען און שרייבען, און אפילו פאר די בארבארען אין מיטעל אלטער?

דער בארבארישער כלל "וועה צו די בעזיגנטע!" בלייבט היינט אזוי שרעק־ליך ווי אין דער פערגאנגענהייט. וואס איז דער קריעג בכלל, אויב ניט אן אלטע באר־בארייי? ווען די איראָפּעאישע נאציאָ־נען וואָלטען ווירקליך געווען זיך דערהוי־בען אזוי אין זייער מאָראל, ווי אין זייער גייסטיגער ציוויליזאציאָן, וואָלט עס דען איבערהויפט געקענט קומען צו אזא וועלט־קריעג ווי דער היינטיגער, און בכלל צו מלחמות צווישען זיי?

דער פאקט, אז אלע היינטיגע נאציאָנען זיינען שרעקליך עגאָאיסטיש און עהרגייי־ציג, צייגט אס שארפסטען און קלאָהרס־טען, ווי ניעדעריג זיי שטעהען נאָך אין זייער מאָראל. ווי וועניג זיי זיינען מענש־ליך, די אלץ שטייגענדע בעוואפנונגען, וואס דריקען אזוי שווער אלע ציוויליזיר־טע נאציאָנען, אבגעזעהען דערפון, אויב זייערע רעגיערונגס פאָרמען זיינען מאָנאר כישע אָדער רעפּובליקאנישע, זיינען זיי דאָך אלס אן אונבעשטרייטבארער בעווייז פון דעם נאציאָנאלען עגאָאיזם, וואס דריקט זיך אויס אין פערבאפונגען פון פרעמדע לענדער, און אונטערדריקונגען פון שוואכע פעלקער.

מיר זיינען שוין אבער אזוי צוגעוואָהנט געוואָרען צו אלערליי בעוואפנונגען און צו ערוואַרטונגען און רעבעונונגען אויף מלחמות, אז ניט נור טראגען מיר געדולד־יג דעם אויסצעהרענדען מיליטערישען יאָך, זאָנדערען מיר קוקען אויף מלחמות מיט אויגען פון בארבארען, וואס שטאָל־צירען נור מיט זייערע פויסטען, מיט זיי־ערע גבורות אויף די שלאכטפעלדער. ניט קימערענדיג זיך אפילו וועגען די קרבנות און טייכען פערגאסענע בלוט. יעדער איי־נער וואס נעהמט נור אנטהייל אין א שלאכט ווערט דאָך בעטראכט פון די מא־סען אלס א נאציאָנאלער העלד, און צו זיינגרייכע גענעראלען שטעלט מען דאָך מעהר מאָנומענטען, ווי צו די גרעסטע ערפינדער און וואָלטהעטער פון דער מענשהייט...

קורץ, מיר זיינען אזוי פערבלענדעט פון אלטע בארבארישע בעגריפע וועגען נאציאָנאלע עהרע און וועגען מיליטערישע העלדישקייט, אז מיר דערלאנגען נאָר ניט א ציטער ביי דעם וואָרט "מלחמה", וועל־כע איז דאָך שטענדיג א מאסען מערדע־ריי.

מען האט זיך אבער דאָך ניט געקענט פארשטעלען, אז אזוי פיעל בארבאריען אלען פון אלע זייטען בעגאנגען ווערען אין דער היינטיגער מלחמה. נאטירליך, די געגענזייטיגע בעשולדיגונגען און רויבע־ריען, מערדערייען, רציחות און פערגוואל־טיגונגען זיינען איבערטריבען, אבער נור אין די צאָהלקען. ווען אפילו א טויזענדעל דערפון וואס די בעלגיער און פראנצויזען דערצעהלען וועגען די רציחות פון דייט־שע סאָלדאטען, זאָל זיין ריכטיג, דאן מוז מען צוגעבען, אז די היינטיגע גערמאנען מיט זייער פארגעשריטענער "קולטור" זיינען נאָך אלץ בארבארען, אפשר ניט בע־סער פאר זייערע פאר פאטערס אין די צייטען פון אלטען רוים.

דאס וואס אזוי פיעל סאָלדאטען פון אלע נאציאָנען ווערען פערווילדעוועט און פערלירען דעם זאָ צו זאָגען "צלם אלהים" ווי זיי טרעטען נור אריבער די גרעניצען פון זייער פאטערלאנד; דאס וואס זיי ברענען, דאבירען, מאָרדעווען און שענ־דען פרויען — דאס צייגט נאטירליך, אז די בעסטיאלישע אינסטינקטען בעהערשען נאָך אלץ צו שטארק אפילו די ציוויליי־זירטסטע מענשען, דער גראמאָטנער רייט־שער אולאן איז אין גרונד אין זיין מיליי־טערישער מאָראל ניט בעסער פאר דעם בעזונראמאָטנעם רוסישען קאָזאק, מיט נאציאָנען איז ווי מיט איינצעלנע פערזאָ־נען, מען קען זיין צוגלייך הויף געבילדעט און זעהר גרויזאם.

מען דארף אבער ניט דוקא נעהמען ביי־שפיעלען פון דער מלחמה און זוכען בע־וויזען פון בארבעריען אויף שלאכט־פעלדער אדער אין ערטער, וואס ווערען פערנומען פון פיינדליכע ארמעען. מען שטויסט זיך אָן אויף בארבארישע אקטען אויף אין פריערענס צייטען און אונטער גאנץ געוועהנליכע אומשטענדען. נאָר ניט זעלטען טרעפט עס, ווי פריערדיכע און בכלל גאנץ געמיטליכע בירגער ווערען מיטגעריסען פון זייערע גרויזאמע געפיה־לען און האנדלען אויף ווי בארבארען, ווי ווילדע ברואים.

דער גרויסער עולם האט בכלל זעהר ליעב צו זעהען גרוילכע און אויף בלוטיגע סצענעס. דאס ווארפט זיך אין די אויגען ביי עפענטליכע הינריכטונגען פון פער־ברעכער. אן עשאפאט ציהט עפעס וויא מיט א מאגנעט די נייגעריגע, וועלכע ווי־לען טאקי זעהען מיט זייערע אייעגענע אויגען ווי א מענש צאפעלט זיך אויף דער תליה...

יא, מיר זיינען טאקי זעהר הינטערשטע־ליג אין מאָראל, און עס וועט נאָך לאנג נעהמען ביז אונזער מענשליכקייט וועט יך דערהויבען צו דער שטופע פון אונזער ציוויליאזציאָן.

די טאטע און דער טאכטער

(פעליטאָן.)

פון י. ראזען.

וואס זשע פערקריכט איהר זיך אזוי? עס געפעהלט אייך ניט

די טאטע, זאגט איהר, טויג ניט? מען דארף שרייבען, זאגט איהר, דער טאטע? עס קאן זיין. מעגליך, אז איהר האט רעכט.

זאגט זשע נאָר, זאָלט איהר מיר געזונד זיין, פארוואס זשע זאגט איהר: „די קאָפּ"?

איהר מענט און איך טאָהר ניט? גארישקייטען. מעג מען, מענען אלע. טאָר מען ניט, טאָר קיינער ניט!

אפילו מינסקער אויך ניט!

אמת, מינסק איז טאקע א פיינע שטאָדט, און מינסקער זיינען פיינע מענ־שען, און מינסקער ליטוואקעס זיינען די אמת'ע, די עכטע צלם אלהים'ניקעס. דאס איז אלץ אמת. ניט איך לייקען דאס, ניט איך נעה דאס לייקענען און ניט איך מעג דאס לייקענען. עס וואָלט פשוט גע־שמעקט מיט סכנות נפשות.

דאס הייסט אבער ניט, אז איהר מענט זאגען „די קאָפּ" און איך — ניט קיין מינסקער — טאָר ניט זאגען די טאָ־טע און דער טאָכטער.

און איך זאג אייך גאנץ אָפען אז אויב איהר, מיסקער מיט פינסקער, וועט זיך איין עקשן'ען, ווי פרעה מלך מצרים און וועט זאגען אז שרייבען „די קאָפּ", וועל איך מיט מיינע אלע לאנדס־לייט — ניט מינסקער און ניט פינסקער, הייסט עס — וועלען מיר זיך אלע פונקט אזוי איינשפאַרען און מיר וועלען זאגען די טאטע, דאס מאמע, דער טאָכטער, דער מיידעל, די טיש.

עס וועט אייך ניט אארען, זאגט איהר? איך ווייס דאס.

איך ווייס, אז אייך אארט ניט, אז אייער לאנדסמאן — אויך א ווילנער — האט געזאגט דעם בעריהמטען מאבר:

„איך זיך דעם פערד, נישטא דאס פערד, איך טהו א קוק, אט סטעהט זי!"

איך ווייס אז אייך אארט ניט דער טאטע, די טאטע, דאס טאטע. ביי אייך איז אויך קיין אונטערשיעד דער פערד, די פערד, אדער דאס פערד. אלץ איינס, די טאטע די פערד, אדער דאס טאטע, די פערד.

הפקר פעטרושקע!

איך ווייס, אז אייך אארט דאס ניט.

איז טאקי גרויסע, געהאקטע צרות.

איך וועל אבער אזוי לאנג שרייבען און רעדען די טאטע און דאס מאמע, ביז איהר וועט דערפיהלען, אז עס איז אזוי איך, דער קאָפּ".

ליעבער מינסקער, מיינער, עס וואָלט מיך פיליכט ניט געערגערט אויף אייך ווען איהר וואָלט תמיד געזאגט „די קאָפּ".

איך וואָלט געטראכט:

א רחמנות אויף איהם, אויף דעם מינסקער, ער מיינט נעבעך אז א קאָפּ איז א זי. ער ווייס ניט.

ער ווייס ניט קיין אונטערשיעד, ווי יענער צדיק וואס האט ניט מבחין געווען ביז זכר לנקבה.

מיינט ער, אז א קאָפּ איז א זי, אז א געלד איז א זי און אז די קינד — א משה'לע — איז אויף א זי.

עס וואָלט מיר מיין הארץ אויף איהם געריסען, מיטלייד וואָלט איך מיט איהם געהאט, ביין אָבער וואָלט איך ניט גע־ווען.

קומט אָבער דער זעלבער מינסקער — אדער גראדנער — און זאגט: „מיט'ן קאָפּ אראָב און מיט די פיס ארויף".

ער זאגט ניט „מיט די קאָפּ אראָב", נאָר „מיט'ן קאָפּ אראָב", דאס הייסט: מיט דעם קאָפּ אראָב.

איז שוין וויעדער, הייסט עס, דער קאָפּ און ניט די קאָפּ?

הייסט עס, אז מען איז שוין נאָר ניט אזעלכע נעבעכ'לעך, אז איהר ווייסט יאָ וואס הייסט זי און וואס הייסט ער; איז דאָך ווידער די קשיא פארוואס זשע זאגט איהר, די קאָפּ"

אמת, איצט מאכט ניט אוים. איצט אז מיר פיהרען קרעגע מיט די דייטשען מאכט ניט אוים. זאָל זיי קריינקען, זא־לען זיי צעזעצט ווערען. מיר האבען גע־גומען זייערס א וואָרט, א קאָפּ, דער קאָפּ, ווי זיי רופען עס פון אייביגע יאה־רען, און מיר רופען עס די קאָפּ.

עס שאדט איצט אויך ניט וואס די עסטרייכער מיט די גאליציאנער וועט עס קרעגקען וואס מיר האבען געגומען „זיי־ער" קאָפּ, א ער און געמאכט איהם פאר א זי. ווער הערט זיי איצט?

לאזען מיר זיי ארויס פון חשבון.

וואס הערט זיך אבער מיט מיינע לאנדסלייט? וואס הערט זיך מיט די פוילישע אידען אין גאנץ פוילען זאגט מען דער קאָפּ.

היינט, קיין הרע, אין בעסאראביען, אין בערסאנער גובערניע, קיעווער, פאָ־דאליער, וואָהלינער, טשערניגאָווער, יע־קאטערינאסלאווער, פאָלטאוער און די אלע גובערניעס זאגט מען דער קאָפּ.

און וואס איז עפעס מכה בערדי־טשעוו? א עיר זאס בישראל, א שטאָדט וואו אפילו די קאָנדוקטאָרען רעדען אי־דיש, דער גראדאָוואי רעדט אידיש, די גאסען קעהרער אפילו רעדען אידיש, אזוי ווייט איז דארט פארשפרייט דאס אידישע לשון, אלץ דער קאָפּ!

גאנץ רומעניען ווייס ניט אנדערש, נאָר דער קאָפּ.

קומט איהר, מינסקער און פינסקער, און נאָך עפעס א פאָר גובערניעס און — „די קאָפּ"!

נאָ סער! עס וועט ניט געהען!

לאָמיר זאגען איהר האט געוויסע טעעות צו אונז. לאָמיר זאגען, אז איהר האט געוויסע טעמים צו מאכען אונגאר־נונג אין אונזער לשון. מיר וועלען נאָך ווייטער געהן. מיר וועלען אויף א מינוט צוגעבען, למען השלום, אז אייערע טענות זיינען שטארקע, אייזערנע, גערעכטע און איבערצייגענדע. לאָמיר דאס זאגען אפילו. נו? רופט מען א קאָנפערענץ, א קאָנגרעס, א וואָס איהר ווילט אליין, און מען זאגט גאנץ אָפען: רבותי, אזוי און אזוי, לאָמיר מאכען הפקר פעט־רושקע. קאן זיין, אפשר? פיליכט? מיר וועלען הערען אייערע טענות, און, ווער ווייסט, אפשר איז מינסק געערגעכט? אָבער נעהמען דעם עולם אויף זיכער און שרייען בקול רם אין די צייטונגען אין לייט ארטיקלען די קאָפּ, די געלד, די הארץ, די קינד, דער פערד, ווי עס וואָלט געווען הפקר א וועלט, אזא זאך קענען מיר ניט דערלאָזען און מיר וועלען ניט דערלאָזען!

וואָס מיר וועלען טהון?

ערשטענס, ווי איך האָב שוין גע־זאגט, וועלען מיר אלע אָנהויבען צו רע־דען און צו שרייבען ווי איהר: מעשה הפקר, דאס טאטע, דער מוטער, די אָקס און דאס קוה.

מיר וועלען זעהען, אז דאס העלפט ניט, וועלען מיר זיך נעהמען צו די לינטאקסס, צו דאס סינקטאסיס, און מיר וועלען זאגען: הפקר פעטרושקע! „מיר די קאָפּ עס טהון וועה".

„נעווער מיין", פארשטעהן וועט איהר אונז. עס וועט זיין בלויז אביסעלע מיאוס'וואטע, פארשטעהן אָבער וועט איהר אונז.

פארשטעהן מיר דען ניט, ווען איהר זאגט „די קאָפּ", אז איהר מיינט דאס חלק פון די גוף, וואס האט דאס נאָז מיט די פנים? פערשטעהן וועלען מיר זיך! עס וועט בלויז פעהלען טעם. איז אָהן טעם.

און איך פרעג אייך, וויפיעל איז דער שיעור? ווי לאנג וועל איך מיט מיינע לאנדסלייט הערען די קאָפּ, די קאָפּ און שווייגען?

זעהט אליין דעם אונטערשיעד פון אונז ביז אייך. וואס פאר גרויסע עקשנים איהר זיינט און וואס פאר גוטע מענטשען מיר זיינען:

מיר האבען פון אייביג אָן געקיקט און געקומען, און מיר זיינען גערעכט גע־ווען אויף, ווייל „קוקען" שרייבט זיך מיט א „מעליפען" און קומען שרייבט זיך אויך מיט א „מעליפען". זיינען מיר אבער געקומען אין בעריהרונג מיט אייך און, אביסעלע אויס איינזעהענגיש, אביסעל אויס אונזער גוטסקייט, און, אן עק א סוף זאָל זיין קוקען, זאָל זיין קומען.

אמת, אויף דער ביהנע „קומט" מען און מען „קוקט". דאס איז מעהרסטענס אייער שולד. זאָל מינסק ארויסגעבען מא־גולעסקאס מיט אדלערס מיט קעפּלערס און טאָמאשעווסקיס און פון דער ביהנע וועט מען אויף, מיט דער צייט, קומען און קוקען.

ארויסרעדען א וואָרט איז אבער איין זאך און מאכען א נקבה פאר א זכר — איז א צווייטע זאך.

איין פאָנפעוואטער מלמד איז געווען גענוג, אז פון יעקב זאָל מען ארויסרעדען אונטער דאס נאָז „יאנקעוו". און גאנצע דורות קענען זיך ניט פארגעסען אין יע־נעם פאָנפעוואטען מלמד.

שרייבען אבער שרייבען מיר ריכטיג.

און איך זאג אייך נאָך אמאָל: וועט איהר זאגען „די קאָפּ", וועלען מיר זאָ־גען „דאס טאטע"!

* * *

אנד אורהא, זאגט מיר, איך בעט אייך, עס פארדריסט אייך, וואס מען רופט אייך ליטוואק?

MAKES THE WHITEST, LIGHTEST
ROYAL YEAST CAKES
QUICK PURE
E.W. GILLETT COMPANY, LIMITED
TORONTO, ONT.
WINNIPEG MONTREAL

פערפעקט אויסגעארבייט.

די פערגרעסערטע נאהרונגס־שטאָף וואָס די ראָיאל איסט־קייקס גיעט אריין אין אייער בחויט, דארף זיין געטוג אורזאכע פאר יעדער הויז־ווירטהין צו נעהמען אין אכט אונ־זער קערפער.

איינענג מעמאכטע בחיט פערקלע־נערט די הויבע פריזען פון לעבענס מיטעל, ווייל דאס פערשפארט אייך פיעלע אנדערע אזכען און צופיעל פלייש וועלכע ווענען טויטהיג אום צו נעבען גענוג נאהרונג צו אייער קערפער.

E. W. GILLETT Co. LTD.
TORONTO, ONT.
WINNIPEG MONTREAL

די ידיעות פון ארץ ישראל און מצרים

יום ו' אייר איז קין אלעקסאנדריען וויעדער אָנגעקומען פון ארץ ישראל, וואו ס'האט געלאנגערט דאס טערקישע מיליטער, וואס איז גע־קומען פון די גרענעצען פון דער "מדבר", האט די רעגיערונג ארויסגעגעבען א בע־פעהל, אז יעדער, ווער ס'האט נישט אָב־היטען די כללים פון היגיעניע און רייני־קייט וועט שטרענג בעשטראפט ווערען. דערויף גיבען אכטונג דייטשע בעאמטע און זיי לייגען עס ארויף די שטראפען אויף דער בעפעלקערונג. יעצט זיינען אויסגערייניגט געווארען פיעל ערטער אין ארץ ישראל, וואו ס'איז פריהער שווער געווען אפילו דורכצוגעהן.

די טערקישע רעגיערונג האט אויך ארויסגעגעבען א בעפעהל, אויסצוראמען און אויסצואווארצלען דעם היישריק און זיינע אייעלעך, וועלכע ער האט איבער־געלאָזען אין דער ערד. צו דער דאָזיגער ארבייט צווינגט מען אלע יונגע־לייט פון 15 ביז 35 יאהר אין זיי מוזען ברענגען טאָג־טעגליך א געוויסע וואָג היישריק־אייעלעך.

די היישיאהריגע תביאה איז כמעט אינ־

(פארטזעצונג אויף פיידוש 5)

דיימאנ
$2 $3
זעכענט